

Äldres hälsa

Studiehandledning

Reviderad 2022-01-01

Innehåll

Inledning.....	4
En målstyrd utbildning	5
Förkunskapskrav.....	5
Allmänna och specialistspecifika mål	6
Ingående delar.....	6
Klinisk tjänstgöring	6
Klinisk handledning	7
Krav på handledaren	7
Teoretisk fördjupning.....	7
Kvalitets-och förbättringsarbete	8
Att ansöka om specialistkompetens.....	8
Specialistkompetens inom fler områden.....	8
Förkortad studieplan och dispens från handledning.....	8
Granskningsprocess	9
Överklagan	9
Kostnad.....	9
Viktiga begrepp	9
Förutsättningar för ST-tjänstgöring.....	10
Lärandemål allmänna kompetenser	10
Mål I A. Medicinsk vetenskap	10
Mål I B. Medarbetarskap, ledarskap och pedagogik.....	11
Mål I C. Personcentrerad vård, etik, mångfald och jämlikhet	13
Mål I D. Systematiskt kvalitets- och patientsäkerhetsarbete.....	14
Mål I E. Hälsöfrämjande arbete.....	15
Mål I F. Läkemedel	16
Lärandemål för specialistområdet Äldres hälsa.....	17
Mål II A. Åldrandeprocessen och fysioterapeutiska interventioner.....	17

Mål II B. Funktionsnedsättning i relation till aktivitet och delaktighet samt prevention	19
Mål II C. Komplexitet och specifika tillstånd hos äldre personer	20
Mål II D. Fysisk aktivitet	21
Mål II E. Fall och fallprevention	22
Mål II F. Kommunikativ förmåga	23
Mål II G. Hjälpmedel och teknik	24
Mål II H. Farmakologi och nutrition	25
Rekommenderade förutsättningar för ST-utbildning	26

Specialistfysioterapeuter inom ämnesområdet äldres hälsa arbetar med förebyggande, funktionsbevarande och funktionsförbättrande insatser riktade mot äldre personer. Specialistfysioterapeuten återfinns inom slutenvård, öppna vårdformer inklusive primärvård i såväl regional som kommunal regi. Detta inkluderar dagrehabilitering, hemrehabilitering och särskilda boendeformer.

Arbetsfältet kännetecknas av stor komplexitet eftersom äldre personer ofta har flertalet olika diagnoser och därmed har behov av multiprofessionella åtgärder. Detta förutsätter väl fungerande teamarbete där fysioterapeutens insatser är av stor betydelse och kräver kunskaper både inom specifika medicinska områden liksom inom arbetsledning, organisation, handledning, pedagogik och psykologi. Den äldre personens resurser, problem och behov måste bedömas utifrån individens aktuella förutsättningar, situation och sammanhang.

En viktig förutsättning är att den äldre personen bereds så stor delaktighet som möjligt i fysioterapeutiska interventioner.

Specialistfysioterapeuter samarbetar med kollegor och andra yrkeskategorier inom en mångfald verksamheter och medicinska specialiteter. Speciell vikt läggs vid att en specialist inom området äldres hälsa har klinisk erfarenhet av olika vårdformer såsom slutenvård, öppenvård/specialistmottagning, primärvård samt kommunal hälso- och sjukvård. Ofta krävs dessutom en aktiv samverkan med olika aktörer i vårdkedjan. I det förebyggande hälsoarbetet sker samarbete med olika samhällsorgan och organisationer inom äldreområdet.

Inledning

På 1970-talet togs ett första initiativ att utveckla en specialistordning då ”behörighet att ange speciell inriktning” inrättades. Denna behörighet utfärdades fram till kongressen 1993 då den ersattes av specialistordningen. Idag finns 17 specialistinriktningar inom fysioterapi. Specialistutbildningen är en målrelaterad treårig klinisk utbildning under handledning med krav på akademisk examen om lägst magister samt annan teoretisk och klinisk utbildning som syftar till fördjupning och breddning inom specialistområdet.

Studiehandledningen beskriver de krav och lärandemål som ingår i specialiseringstjänstgöring (ST) för fysioterapeuter¹ och som leder fram till certifiering som specialistfysioterapeut. Ännu är inte fysioterapeuters specialistutbildning reglerad i lag men förbundet verkar aktivt och kontinuerligt för att fysioterapeuters specialistkompetens ska erkännas av samhället.

En målstyrd utbildning

Specialistutbildningen är en målrelaterad och individuellt utformad utbildning. Det innebär att innehållet i specialistutbildningen kan se olika ut för olika individer beroende på de erfarenheter, kunskaper och meriter som den sökande har med sig vid specialistutbildningens början. Fokus för bedömningen ligger på måluppfyllelse, det vill säga det som den sökande lärt sig genom sin kliniska erfarenhet samt fort- och vidareutbildning. Inom ett sådant kompetensbaserat synsätt är det inte föreskrivet exakt vilka kurser den enskilde ska gå eller hur många timmar varje utbildningsaktivitet innefattar. Utgångspunkten är istället att allt systematiskt lärande räknas och att det finns många olika sätt att lära och utvecklas på. Måluppfyllelse ska kunna verifieras med olika intyg. I studiehandledningen anges lärandemålen och förslag på utbildningsaktiviteter. Målbeskrivningarna i studiehandledningen består av lärandemål vilka kompletterar varandra. Det är därför viktigt att läsa dessa tillsammans som en helhet. Som stöd finns förslag på rekommenderade aktiviteter för varje lärandemål. I studiehandledningen anges inte hur lång tid det tar för att uppnå ett specifikt lärandemål. Vissa av kompetenserna förväntas fysioterapeuten utveckla under hela sin ST, tex inom etik. Den totala längden på en ST rekommenderas vara tre år på heltid. Om den totala utbildningstiden underskrider tre år på heltid behöver utbildningen förlängas med motsvarande tid. Förutom magisterutbildning och andra utbildningsaktiviteter, består utbildningen av klinisk tjänstgöring under handledning. Utbildningen kan förlängas om ST-fysioterapeuten väljer att genomföra utbildningen på deltid.

Förkunskapskrav

För att påbörja specialistutbildningen krävs:

- Kandidatexamen i fysioterapi

---

¹ I dokumentet används genomgående titeln fysioterapeut. Här innefattas även sjukgymnast vilket är den tidigare benämningen/titeln på professionen.

- Två års klinisk erfarenhet som leg. fysioterapeut om minst 75 procent av heltidsanställning.

Ansökan om att påbörja specialiseringstjänstgöring-individuell studieplan.

Specialiseringstjänstgöringen bygger på ett självstyrt lärande med stöd av en individuell studieplan. Studieplanen formuleras utifrån de lärandemål och rekommenderade aktiviteter som föreslås i studiehandledningen. Med stöd av handledaren formulerar ST-fysioterapeuten sin individuella studieplan.

Studieplanen liksom handledaren ska godkännas av förbundets specialistkommitté innan ST påbörjas. Det finns två ansökningstillfällen per år, 1 februari respektive 1 september. Vid dessa tillfällen hanteras alla ansökningsärenden. Handläggningstiden är normalt upp till tre månader efter sista ansökningsdag. Den individuella studieplanen är giltig i sex år. Om ST-fysioterapeuten inte har slutfört utbildningen inom denna tid behöver studieplanen revideras och bedömas på nytt av specialistkommittén.

Allmänna och specialistspecifika mål

I målbeskrivningarna anges de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som specialistfysioterapeuten ska utveckla under sin ST. I målbeskrivningarna finns allmänna mål och specialistspecifika mål. De allmänna målen gäller för alla specialiteter inom fysioterapi medan de specifika är beroende av vilket specialistområde fysioterapeuten specialiserar sig inom. I studiehandledningen finns rekommendationer för hur den individuella studieplanen för de allmänna samt de specifika lärandemålen inom respektive specialistområdet bör utformas. Rekommendationerna syftar till att vara ett stöd och underlätta tolkningen och samsynen kring målen, ge tips till handledare och ST-fysioterapeut avseende utbildningsplanens utformning och handledningens innehåll samt exemplifiera de utbildningsaktiviteter som finns angivna för respektive lärandemål.

Ingående delar

- Klinisk tjänstgöring under handledning inom specialistområdet
- Akademisk examen på avancerad nivå (lägst magister)
- Teoretisk fördjupning relevant för specialistområdet
- Genomfört kvalitets- och förbättringsarbete

Klinisk tjänstgöring

Den kliniska tjänstgöringen ska omfatta tre års tjänstgöring inom specialistområdet under handledning av en namngiven handledare som godkänts

av förbundets specialistkommitté. Den kliniska tjänstgöringen är grunden i ST-utbildningen och ska utgöra majoriteten av utbildningstiden. Övrig tid ska fyllas av kurser eller andra utbildningsaktiviteter.

Klinisk handledning

Den kliniska handledningen ska motsvara totalt 30 timmar fördelat på tre år vilket kan fördelas på ca fem tillfällen/år. Handledarens uppgift är att:

- fungera som bollplank och stöd vid utformningen av studieplanen
- bistå med kollegialt erfarenhetsutbyte i det kliniska arbetet för valda moment eller aspekter kopplat till lärandemålen
- följa upp att innehållet i planen genomförs och vara ett stöd för reflektion kring lärandet
- intyga att aktiviteter i studieplanen är genomförda och kompetensmål uppfyllda

Handledningen kan ske individuellt eller i grupp, och kan ske fysiskt eller på distans. I samband med att studieplanen upprättas kan handledare och ST-fysioterapeut också göra en överenskommelse om hur handledningen ska läggas upp. Syftet med överenskommelsen är att främja en välfungerande relation och att synliggöra förväntningar och behov mellan handledare och den sökande. Det kan handla om kommunikationssätt, återkoppling och/eller lärostil. Vägledning för en sådan överenskommelse finns att ladda ner från hemsidan.

Krav på handledaren

Den kliniska handledaren ska vara specialist inom relevant område och välförankrad i kliniskt arbete. Det är möjligt att vid behov ha både en huvudhandledare och en eller flera bihandledare.

Teoretisk fördjupning

Den teoretiska utbildningen ska vara planerad, ändamålsenlig och systematisk och ska kunna motiveras utifrån specialistområdets lärandemål, rekommenderade aktiviteter samt den sökandes behov. ST-fysioterapeuten rekommenderas att kontinuerligt dokumentera sitt lärande.

Vad gäller kurser är rekommendationen att den individuella studieplanen ska innehålla en variation av olika typer av kurser, tex högskolekurs, seminarium, webutbildning, konferens etc. Det bör tydliggöras vilket lärandemål som avses uppfyllas i samband med deltagande i kurs.

ST-fysioterapeuten ska ha en akademisk vidareutbildning på avancerad nivå, lägst magisterexamen. En examen på avancerad nivå ska säkerställa att specialisten utvecklat akademiska kompetenser såsom kritiskt tänkande, informationskunskap, vetenskapligt förhållningssätt och självstyrt lärande. Denna kompetens ger den sökande verktyg att vidareutveckla sig inom sitt ämnesområde samt kapacitet att verka i rollen som kunskapsbärare, kunskapsförmedlare och kunskapsutvecklare. Därför behöver magister-/masterexamen inte vara inom området fysioterapi utan alla utbildningar med relevans för området fysioterapi accepteras, exempelvis klinisk medicinsk vetenskap, beteendevetenskap, folkhälsa eller idrottsmedicin.

Kvalitets-och förbättringsarbete

Hälso-och sjukvården är i ständig utveckling och dess förmåga att systematisk utvärdera verksamheten utifrån ett kvalitets-och förbättringsperspektiv blir allt viktigare. I ST-tjänstgöringen ingår att genomföra ett kvalitets-och förbättringsarbete utifrån verksamhetens behov med en etablerad metod. Handledaren intygar att ST-fysioterapeuten genomfört arbetet utifrån en etablerad metod och uppnår kompetenskraven i lärandemålet.

Att ansöka om specialistkompetens

När ST-fysioterapeuten fullföljt sin individuella studieplan och handledaren kan intyga att utbildningsaktiviteter är genomförda och lärandemålen är uppfyllda är det möjligt att ansöka om specialistkompetens. Ansökan består av intyg signerade av handledaren samt tre skriftliga reflektionsuppgifter. Se information på hemsidan där även blanketter och intyg finns tillgängliga.

Specialistkompetens inom fler områden

Det är möjligt att söka specialistkompetens inom mer än ett område. Uppnådda allmänna mål inom en specialitet kan tillgodoräknas inom en annan specialitet utan kompletteringar med undantag för veterinärmedicin vars allmänna mål skiljer sig något från övriga.

Förkortad studieplan och dispens från handledning

Det är möjligt att ansöka om förkortad studieplan. Dock ska denna som minst omfatta två år. I dessa fall ska ST-fysioterapeuten i sin studieplan även redogöra för vilka lärandemål som hen redan uppnår samt lämna underlag för tillgodoräknande av utbildningsaktiviteter. Det är möjligt att ansöka om dispens

från handledning i de fall fysioterapeuten anser att alla formella krav samt lärandemål är uppfyllda. Ansökan ska då innehålla en redogörelse av uppfyllda lärandemål, underlag för tillgodoräknande av utbildningsaktiviteter samt dispensansökan.

Granskningsprocess

Specialistkommittén granskar alla individuella studieplaner och specialistansökningar utifrån de lärandemål och rekommenderade aktiviteter som finns beskrivna i studiehandledningen. Vid behov kan de efterfråga kompletterande handlingar.

Överklagan

Om den sökandes specialistansökan inte blir godkänd av specialistkommittén har hen möjlighet att komplettera och/eller förtydliga sin ansökan. Om den sökande och kommittén därefter inte är överens finns möjlighet för den sökande att överklaga kommitténs beslut till Vetenskapliga rådet. I en överklagan behöver den sökande redogöra för den/de aspekter som hen anser inte blivit korrekt värderade och motivera varför beslutet bör ändras. Överklagan ska skickas inom två veckor efter meddelat beslut.

Kostnad

Avgiften är 1 500 kr för medlem respektive 15 000 kr för icke medlemmar. Avgiften betalas i samband med att handläggning av en ansökan påbörjats. Skulle den sökande av olika skäl inte kunna fullfölja sin specialistutbildning kan hen kontakta förbundet och ansöka om att få tillbaka 80 procent av avgiften.

Viktiga begrepp

I målbeskrivningarna används bland annat begreppen *behärska*, *ha kunskap om* och *ha kännedom om*. Att *behärska* innebär att fysioterapeuten ska uppvisa de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som krävs för att fullständigt och självständigt kunna utföra de arbetsuppgifter som förekommer inom det område som avses. Det kan till exempel vara att fullständigt och självständigt kunna bedöma, behandla och följa upp en patient och använda de metoder som är relevanta för området. *Ha kunskap* används för att uttrycka ett kompetenskrav som är mindre omfattande än *behärska*. *Ha kännedom* används för att uttrycka det minst omfattande kompetenskravet. I målbeskrivningarna anges också när genomförandet av vissa utbildningsaktiviteter ska styrkas genom intyg.

Med auskultation menas en strukturerad kortare utbildningsaktivitet, vanligen en halv- eller heldag, förlagd i klinik eller annan verksamhet som är viktig för specialistområdet.

Förutsättningar för ST-tjänstgöring

För att ST-fysioterapeuten ska uppnå lärandemålen, och för att handledaren ska klara sitt uppdrag behövs erforderliga resurser till aktiviteter relaterade till utbildningsplanen, kompetensutveckling och stöd till handledare. Det är viktigt att förankra sin studieplan med sin arbetsgivare innan start samt att handledaren ges goda förutsättningar att genomföra sitt handledaruppdrag.

I målbeskrivningarna finns delmål (I) som är gemensamma för alla specialistområden och specialistspecifika delmål (II) som är framtagna för varje specialitet.

Lärandemål allmänna kompetenser

Mål I A. Medicinsk vetenskap

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • behärska att kritiskt granska och värdera vetenskapliga texter • uppvisa ett vetenskapligt förhållningssätt till rutiner och arbetssätt i det dagliga arbetet • kunna använda olika vetenskapliga kunskapskällor i sitt vardagliga arbete 	Klinisk tjänstgöring under handledning Akademisk fördjupning motsvarande lägst magisterexamen	Intyg om klinisk tjänstgöring Examensbevis utfärdat av universitet/högskola Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Mål I A är specialistfysioterapeutens bas. Specialistfysioterapeuten är en resurs för sin arbetsplats genom att arbeta evidensbaserat och medverka till att ett vetenskapligt förhållningssätt genomsyrar verksamheten.

Måluppfyllnad: För måluppfyllelse krävs akademisk examen om lägst magister samt klinisk tjänstgöring under handledning.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Målet kan tränas i den kliniska tjänstgöringen genom att ST-fysioterapeuten kritiskt granskar vetenskapliga texter och nya rön samt genom ett kritiskt förhållningssätt till fysioterapeutiska metoder.

Målet kan vidare tränas t ex genom:

- Deltagande i vetenskaplig sammankomst och yrkesrelaterade sammankomster
- Deltagande i Fysioterapeuternas studiecirkel om evidens
- Presentation av vetenskapligt arbete

Diskussionsförslag i handledning

- Hur förhåller sig ST-fysioterapeuten till de metoder som hen använder?
- Vilka kunskapsstöd använder sig ST-fysioterapeuten av i sin kliniska tjänstgöring?
- Hur ser strukturen och ansvaret ut för uppdatering av dessa?
- Vilka kunskapsunderlag har ST-fysioterapeuten tillgång till via sin arbetsplats?
- Hur kan den evidensbaserade hälso- och sjukvården utvecklas på arbetsplatsen?
- Hur hanterar ST-fysioterapeuten om en patient har önskemål om en icke-evidensbaserad metod?

Mål I B. Medarbetarskap, ledarskap och pedagogik

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • Ha kompetens att leda arbetet med kontinuerligt lärande bland fysioterapeuter • Ha kompetens att handleda medarbetare och studenter • Ha kompetens att planera och genomföra undervisning • Ha kompetens att arbeta i interprofessionella team 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Mål I B är en del i specialistfysioterapeutens bas. För att uppnå målet krävs att ST-fysioterapeuten under hela utbildningsperioden kontinuerligt analyserar och reflekterar kring medarbetarskap, ledarskap och pedagogik.

Måluppfyllnad: För måluppfyllnad ska specialistfysioterapeuten i sin verksamhet vara kunskapsbärare, kunskapsförmedlare och kunskapsutvecklare. Vidare förväntas ST-fysioterapeuten kontinuerligt medverka i och facilitera interprofessionellt arbete såsom interprofessionella teamrönder där man lär med, om och av varandra.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Målet kan tränas i den kliniska tjänstgöringen och aktiviteter bör planeras in under hela utbildningsperioden. Kontinuerligt lärande kan uppnås genom att ST-fysioterapeuten tillsammans med handledaren reflekterar kring sin egen kompetensnivå, identifierar egna behov av kompetensutveckling samt utvecklar metoder för att inhämta ny kunskap och utveckla sin kompetens. Målet kan tränas genom att göra en analys av arbetsplatsens metoder för kontinuerligt lärande bland fysioterapeuter. Vidare rekommenderas att ST-fysioterapeuten kontinuerligt under utbildningsperioden leder patientskolor, håller i internutbildning eller liknande aktiviteter.Handledning av grundutbildningsstudenter alternativt mentorskap för nyanställda kollegor rekommenderas.

Diskussionsförslag i handledning:

- Analysera samarbetet i de vårdteam ST-fysioterapeuten ingår i/har insyn i utifrån vad som fungerar bra och vad som kan utvecklas.
- Analysera den egna kompetensen och lärandet samt identifiera egna behov av kompetensutveckling
- Analysera hur konflikter hanteras, tex med patient, medarbetare eller närstående?
- Reflektion kring den egna rollen som handledare.

Kurser: Högskolekurs i handledning alternativt andra utbildningstillfällen ordnat av exempelvis högskola, region, Fysioterapeuterna.

Mål I C. Personcentrerad vård, etik, mångfald och jämlikhet

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • Ha kompetens att bemöta människor som unika personer och med respekt oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder • Kunna identifiera och hantera etiska problem och analysera dessa på ett strukturerat sätt • Kunna hantera värdekonflikter i det dagliga arbetet • Ha kompetens att möta personer utsatta för våld i nära relationer 	Klinisk tjänstgöring under handledning	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Mål I C är en del i specialistfysioterapeutens bas. För att uppnå målet krävs att ST-fysioterapeuten under hela utbildningsperioden kontinuerligt analysera och reflekterar kring personcentrerad hälso- och sjukvård, etiska frågeställningar, mångfald och jämlikhet.

Måluppfyllnad: Momenten kan tränas genom att under hela utbildningsperioden och under handledning lära sig att identifiera, analysera, strukturera och hantera frågor som rör etik, mångfald och jämlikhet.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Samtliga delar i mål I C kan tränas i den kliniska tjänstgöringen. För godkännande ska ST-fysioterapeuten ha kännedom om den egna verksamhetens arbete utifrån diskrimineringslagen.

För vidare kunskap om våld i nära relationer se: Nationellt centrum för kvinnofrid: <https://www.nck.uu.se/>

Diskussionsförslag i handledning:

- Hur ser mina egna normer, fördomar, och etiska värderingar ut?

- Hur relaterar de till den egna verksamhetens policy i dessa ämnen?
- Etiska problemställningar från patientmöten, exempelvis önskemål från patient eller närstående vad gäller utrednings- och behandlingsåtgärder
- Genomföra tolksamtal och reflektera kring skillnader mellan tolksamtal från övriga samtal

Mål I D. Systematiskt kvalitets- och patientsäkerhetsarbete

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • Kritiskt kunna granska den egna verksamheten och kunna genomföra en risk- och händelseanalys • Systematiskt kunna arbeta för integrering av nya åtgärder, processer, rutiner och tekniker och metoder i det dagliga hälso- och sjukvårdsarbetet 	Klinisk tjänstgöring under handledning Genomföra ett kvalitets- och förbättringsarbete inom verksamheten med hjälp av en vedertagen metod	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomfört förbättringsarbete utfärdat av handledare Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Mål I D beskriver specialistfysioterapeutens roll i verksamhetens utveckling och patientsäkerhetsarbete. För att uppnå målet krävs att ST-fysioterapeuten under hela utbildningsperioden är delaktig och sätter sig in i verksamhetens rutiner för risk- och händelseanalys.

Måluppfyllnad: Samtliga delar i mål I D kan tränas i den kliniska tjänstgöringen. För godkännande krävs genomförande av ett förbättringsarbete inom den egna verksamheten eventuellt i samarbete med andra.

Exempel på förbättringsarbeten kan vara att förbättra vårdkedjan för en viss patientgrupp alternativt utveckla eller revidera patientinformation. Det kan även vara att medverka i en arbetsgrupp för att förbättra effektiviteten eller flödet i en process på kliniken. I detta mål specificeras ej omfattningen av arbetet. Däremot är det ett krav att etablerade verktyg och metoder i förbättringskunskap används i arbetet.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

För vidare kunskap om förbättringskunskap, se till exempel Qulturum, region Jönköping. Qulturum är ett centrum för utveckling och förbättringsarbete inom hälso- och sjukvård och tandvård. Här finns stöd och hjälp för arbetet att ändra

arbetssätt och system. Även Sveriges kommuner och regioner (SKR) har metoder, verktyg och stöd för utveckling inom detta område.

Diskussionsförslag i handledning

- Reflektera kring egna patientfall där risker uppstått
- Hur upptäcker och anmäler man brister i verksamheten och hur hanteras avvikelser?
- Hur ser verksamhetens patientsäkerhetsarbete ut och hur skulle patientsäkerheten kunna utvecklas vidare?
- Hur arbetar den egna verksamheten med systematiska förbättringar och vilka metoder används?

Mål I E. Hälsofrämjande arbete

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • Behärska att vägleda patienter i frågor om levnadsvanor i sjukdomsförebyggande och behandlade syfte eller för att förbättra sjukdomsprognos • Ha fördjupad kunskap inom beteendemedicin och beteendemedicinska tillämpningar i prevention, bedömning och behandling 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Specialistfysioterapeuten arbetar aktivt med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande metoder och använder sig av etablerade beteendemedicinska principer.

Måluppfyllelse: Målet kan tränas i den kliniska tjänstgöringen och för godkännande krävs att specialistfysioterapeuten arbetar strukturerat utifrån ett beteendemedicinskt och hälsofrämjande förhållningssätt

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Fördjupning av kunskap genom inläsning och uppdatering av aktuell litteratur till exempel Socialstyrelsens Nationella riktlinjer, Folkhälsomyndighetens riktlinjer samt FYSS.

Kurser: Högskolekurs/-er eller metodkurs inom det beteendemedicinska området eller motsvarande.

Mål I F. Läkemedel

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> Kunna förhålla sig till förekommande läkemedel i relation till fysioterapeutiska interventioner 	Klinisk tjänstgöring under handledning Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

Målet syftar till att ST-fysioterapeuten ska ha kännedom om de vanligast förekommande läkemedlen, dess eventuella biverkningar och hur de kan påverka fysioterapeutisk intervention.

Måluppfyllnad: För måluppfyllnad ska den specialistkompetenta fysioterapeuten kunna planera insatser med hänsyn till aktuell läkemedelsbehandling.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Detta mål kan tränas under hela utbildningsperioden till exempel genom att ST-fysioterapeuten med hjälp av en för ämnet kompetent person, utifrån specifika patientfall gå igenom läkemedelslistor i relation till fysioterapeutisk intervention. Diskussion av patientfall.

Lärandemål för specialistområdet

Äldres hälsa

Mål II A. Åldrandeprocessen och fysioterapeutiska interventioner

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om det normala åldrandet (gerontologi) • ha fördjupad kunskap om vanligt förekommande sjukdomar och skador hos äldre personer (geriatrik) såsom osteoporos och frakturer, cirkulations- och lungsjukdomar, onkologiska sjukdomar, neurologiska sjukdomar, demenssjukdomar, psykisk ohälsa • ha fördjupad kunskap om primär- och sekundärprevention inom dessa områden • behärska att integrera dessa kunskaper vid undersökning, bedömning och behandling • ha förmåga att handleda patient, personal och närstående inom området 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten ska under utbildningen successivt fördjupa sin kompetens och som färdig specialist inneha kompetens att ta sig an svårare och mer komplexa patientfall som är i behov av fysioterapi.

Måluppfyllnad: Mål A är basen i specialistområdet äldres hälsa. För att uppnå målet krävs att den sökande under hela utbildningsperioden kontinuerligt arbetar med patientgrupper inom området äldres hälsa.

ST-fysioterapeuten ska på ett fördjupat sätt kunna redogöra för teoretiskt och praktiskt tillämpa kunskaper i bedömning, behandling och prevention inom ovan nämnda områden samt kunna motivera prioritering ur ett fysioterapeutiskt perspektiv. Dessutom krävs att ST-fysioterapeuten genomgående använder

reliabla och validerade bedömningsinstrument på funktion-, aktivitet- och delaktighetsnivå.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultationer: Auskultation på annan vårdenhet/verksamhet rekommenderas. Antal och syfte med auskultationen är individuell beroende av fysioterapeutens tidigare kunskap och erfarenhet samt vilka patientgrupper som finns på vårdenheten.

Kurs: Högskolekurs/-er om minst 7,5 hp eller motsvarande på avancerad nivå i äldres hälsa, sektionens utbildningsdagar/relevanta utbildningar av andra sektioner, metodkurser inom området samt relevant litteratur inom området inklusive aktuella vetenskapliga artiklar med läslogg.

Diskussionsförslag i handledning:

- diskussion av utvalda patientfall vid minst fem tillfällen med handledare. Vid något av patientfallen involveras en patient för att gemensamt reflektera kring dennes upplevelse av delaktighet i målsättning och åtgärder
- utgå från specifika komplexa patientfall och kritiskt reflektera över valda undersökning-, behandlings- och uppföljningsåtgärder
- reflektera över planerade och genomförda aktiviteter samt över progression i patientmötet
- reflektera över hur inhämtad kunskap och erfarenhet kan integreras i den kliniska vardagen samt bidra till kvalitetsutveckling på den egna arbetsplatsen

Mål II B. Funktionsnedsättning i relation till aktivitet och delaktighet samt prevention

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om vanliga symtom och fysiska funktionsnedsättningar som påverkar aktivitets- och delaktighetsnivå hos äldre personer, såsom smärta, yrsel, nedsatt balans, muskelstyrka, gång- och förflyttningförmåga • ha fördjupad kunskap om primär- och sekundärprevention inom dessa områden • behärska att integrera dessa kunskaper vid bedömning, behandling och utvärdering samt värdera komplexiteten på funktions-, aktivitets- och delaktighetsnivå • kunna handleda patient, personal och närstående inom området 	Klinisk tjänstgöring under handledning Deltagande i Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten ska under utbildningen successivt fördjupa sin kompetens och som färdig specialist inneha kompetens att ta sig an svårare och mer komplexa patientfall som är i behov av fysioterapi.

Måluppfyllnad: På ett fördjupat sätt kunna redogöra för teoretiskt och praktiskt tillämpa kunskaper i bedömning, behandling och prevention inom ovan nämnda områden samt kunna motivera prioritering ur ett fysioterapeutiskt perspektiv.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultationer: Auskultationer på annan vårdenhet/verksamhet rekommenderas. Antal och syfte med auskultationen är individuell beroende av fysioterapeutens tidigare kunskap och erfarenhet samt vilka patientgrupper som finns på vårdenheten.

Kurs: Högskolekurs/-er om minst 7,5 hp eller motsvarande på avancerad nivå i äldres hälsa, sektionens utbildningsdagar/relevanta utbildningar av andra

sektioner, metodkurser inom området samt relevant litteratur inom området inklusive aktuella vetenskapliga artiklar med läslogg.

Diskussionsförslag i handledning: Utifrån den sökandes individuella kompetensprofil och utbildningsbehov.

Mål II C. Komplexitet och specifika tillstånd hos äldre personer

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om komplexa tillstånd som drabbar äldre dvs multisjuklighet, frailty, nedsatt kognition och sarkopeni samt kunskap om mät- och bedömningsmetoder • ha fördjupad kunskap om primär- och sekundärprevention inom dessa områden • behärska att integrera dessa kunskaper vid undersökning, bedömning, behandling och uppföljning 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten ska under utbildningen successivt fördjupa sin kompetens och som färdig specialist inneha kompetens att ta sig an svårare och mer komplexa patientfall som är i behov av fysioterapi.

Måloppfyllnad: På ett fördjupat sätt kunna redogöra för teoretiskt och praktiskt tillämpa kunskaper i bedömning, behandling och prevention inom ovan nämnda områden samt kunna motivera prioritering ur ett fysioterapeutiskt perspektiv.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultation: Auskultationer på annan vårdenhet/verksamhet rekommenderas. Antal och syfte med auskultationen är individuell beroende av fysioterapeutens tidigare kunskap och erfarenhet samt vilka patientgrupper som finns på vårdenheten.

Kurs: Högskolekurs/-er om minst 7,5 hp eller motsvarande på avancerad nivå i äldres hälsa, sektionens utbildningsdagar/relevanta utbildningar av andra sektioner, metodkurser inom området samt relevant litteratur inom området inklusive aktuella vetenskapliga artiklar med läslogg.

Förslag till handledare: Förutom teoretisk diskussion kring evidens och bedömning/ behandling genomföra gemensamma bedömningar och behandlingar av patienter med olika tillstånd.

Diskussionsförslag i handledning: Utifrån den sökandes individuella kompetensprofil och utbildningsbehov.

Mål II D. Fysisk aktivitet

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om fysisk aktivitet och dess betydelse för hälsa och funktionsförmåga hos äldre personer • behärska att integrera ovanstående kunskaper för att förebygga ohälsa och minska negativa följder av inaktivitet hos äldre personer • kunna handleda patient, personal och närstående kring betydelsen av fysisk aktivitet 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten inom området äldres hälsa ska under utbildningen successivt fördjupa och integrera kunskaper inom området fysisk aktivitet som prevention och behandling inom slutenvård, primärvård, hemsjukvård samt på vård- och omsorgsboenden.

Målpuppfyllnad: På ett fördjupat sätt kunna redogöra för teoretiskt och praktiskt tillämpa kunskaper i bedömning, behandling och prevention inom området fysisk aktivitet samt kunna motivera prioritering ur ett fysioterapeutiskt perspektiv.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Kurs: Relevanta kurser inom området fysisk aktivitet och hälsa samt aktuell litteratur inom området.

Förslag till handledare: Planera, genomföra och reflektera över en aktivitet som innefattar fysisk aktivitet för äldre personer inom vald verksamhet, antingen individuellt eller i grupp.

Diskussionsförslag i handledning: Utifrån sökandes individuella kompetensprofil och utvecklingsbehov.

Mål II E. Fall och fallprevention

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om fall och fallprevention • behärska att bedöma, förebygga, behandla samt utbilda och handleda olika målgrupper inom fallprevention 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten ska under utbildningen successivt fördjupa sin kompetens och som färdig specialist inneha kompetens att ta sig an svårare och mer komplexa patientfall som är i behov av fysioterapi.

Måluppfyllnad: Visa fördjupad teoretisk och praktisk kompetens att redogöra för och tillämpa kunskaper i bedömning, behandling och prevention inom ovan nämnda områden samt kunna motivera prioritering ur ett fysioterapeutiskt perspektiv.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultationer: auskultation/er på annan vårdenhet/verksamhet rekommenderas. Antal och syfte med auskultationen är individuell beroende av fysioterapeutens tidigare kunskap och erfarenhet samt vilka patientgrupper som finns på vårdenheten.

Kurs: Kurs/-er inom området rekommenderas, alternativt relevant litteratur inklusive aktuell forskning inom området.

Förslag för handledning: Planera och genomföra utbildningsaktiviteter inom fallprevention för personal eller anhöriga på gruppnivå. Kunna motivera och diskutera valda metoder och genomförande samt utvärdering.

Mål II F. Kommunikativ förmåga

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha fördjupad kunskap om kommunikationsstrategier vid funktionsnedsättningar vanliga hos äldre såsom nedsatt kognition, hörsel, syn, talförmåga • kunna tillämpa anpassade kommunikationsstrategier inom detta område 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

ST-fysioterapeuten ska i det dagliga arbetet under utbildningsperioden reflektera över, analysera samt tillämpa relevanta kommunikationsstrategier.

Måluppfyllnad: På ett fördjupat sätt kunna redogöra för teoretiskt och praktiskt tillämpa kunskaper inom kommunikation.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Kurs: Kurs alternativt litteratur inom området, aktuella vetenskapliga publikationer.

Auskultationer: auskultation eller studiebesök rekommenderas, utifrån den sökandes tidigare kunskap och erfarenhet samt utvecklingsbehov.

Mål II G. Hjälpmedel och teknik

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> • ha kännedom samt hålla sig à jour om aktuella hjälpmedel, andra medicintekniska hjälpmedel och ny teknik inom e-hälsa som syftar till att förbättra aktivitet, delaktighet och hälsa för den äldre personen • kunna bedöma, prova ut, och utvärdera aktuella hjälpmedel • kunna rekommendera tekniska hjälpmedel inom e-hälsa 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

För att uppnå målet krävs att ST-fysioterapeuten under i det dagliga arbetet reflekterar och analyserar kring tekniska hjälpmedel och hur de kan bidra till den äldres hälsa, funktion och delaktighet.

Måluppfyllnad: Visa fördjupad kunskap och praktiskt handlag inom området teknik och hjälpmedel för äldre personer.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultation: auskultation eller studiebesök rekommenderas, utifrån den sökandes tidigare kunskap och erfarenhet samt utvecklingsbehov.

Kurs: Kurs, till exempel web-baserad kurs, inom området.

Mål II H. Farmakologi och nutrition

Lärandemål	Utbildningsaktivitet	Intyg
Specialistfysioterapeuten ska: <ul style="list-style-type: none"> ha kunskap om farmakologi och nutrition och dess betydelse för funktionsnedsättning, aktivitetsbegränsning och hälsa hos äldre personer 	Klinisk tjänstgöring under handledning Kurs/-er Auskultation	Intyg om klinisk tjänstgöring Intyg om genomförd kurs/-er Intyg om auskultation Intyg om genomförda utbildningsaktiviteter och uppfyllda kompetenskrav utfärdade av handledare

För att uppnå målet krävs att ST-fysioterapeuten under hela utbildningsperioden kontinuerligt analyserar och reflekterar kring den äldre personen utifrån relevant farmakologisk behandling.

Måluppfyllnad: Teoretiskt kunna redogöra för kunskaper inom samt visa förståelse för betydelse av farmakologisk behandling och nutrition för äldre personers hälsa.

Rekommenderade utbildningsaktiviteter

Auskultation: Auskultationer rekommenderas.

Kurs: Kurs/-er, till exempel web-baserade kurser, inom området alternativt inläsning av lämplig litteratur.

Diskussionsförslag i handledning: Med utgångspunkt från specifika och komplexa patientfall diskutera farmakologisk behandling och nutrition.

Rekommenderade förutsättningar för ST-utbildning

Tjänstgöringen under utbildningen bör ge en för alla specialister inom området gemensam kompetens.

Det är samtidigt viktigt att specialistfysioterapeuten erhåller erfarenhet av olika sätt att arbeta inom området äldres hälsa. Detta uppnås bäst genom kortare tjänstgöringar, auskultationer eller studiebesök på andra vårdenheter och inom olika verksamheter.

För att uppnå specialistkompetens inom äldres hälsa är det, förutom handledning, nödvändigt med kollegial fortbildning och kvalitetsutveckling till exempel genom inomprofessionell diskussion och reflektion. För att uppnå kompetens är återkommande ”medsittning”/sambedömning, förslagsvis med handledare eller bihandledare, en viktig metod - både för att se hur en erfaren kollega arbetar i patientmötet och också för att bli sedd i sitt eget patientarbete.